

tipa prema determinirajućim elementima.

Na samom kraju analizirani su ukrasi na fibulama pri čemu je izvršena i njihova klasifikacija prema mjestu gdje se nalaze na fibuli.

Pored tehničkih elemenata, koje čine neizostavni dio svakog naučnog rada poput skraćénica i popisa literature, na samom kraju knjige dat je i katalog svih primjeraka fibula koje su tretirane u ovome radu pri čemu su, uz fotografiju i inventarni broj, navedeni i nalazište, opis, materijal, dimenzije te datacija fibule. Još jedna značajna prednost ove publikacije jeste činjenica da je pisana uporedo i na engleskom jeziku što je čini dostupnom i široj naučnoj javnosti.

Naposlijetku, valja posebno naglasiti da je zbirka antičkih fibula iz Franjevačkog samostana u Tolisi u istoimenom radu po prvi put analizirana i publicirana što predstavlja iznimno veliki značaj za dalja rješavanja pitanja iz perioda antike, naročito sa područja Bosanske Posavine, a koja su zbog nedovoljno objavljenog materijala bila po automatizmu osuđena da ostanu bez odgovora.

SAMRA TERZIĆ

Dura Hardi, *Drugeti. Povest o usponu i padu porodice pratilaca anžijskih kraljeva*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2012, 480 str.

U prošlosti nisu rijetki slučajevi da neki pokretljivi članovi pojedinih porodica ostave dubokog traga na historiju različitih zemalja i oblasti, te da u tom procesu o njima nastane bogat, geografski udaljen i jezički raznolik izvorni materijal. Pošto te okolnosti pred istraživača postavljaju niz dodatnih izazova, prava je historiografska rijetkost da se djelatnost takvih ličnosti i njihovih

potomaka uspješno rekonstruira i osvjetli. Međutim, upravo jedan takav poduhvat pošao je za rukom Đuri Hardiju, profesoru Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, koji je uložio nemjerljiv trud i energiju u oslikavanje historijata jedne velikaške porodice čiji se put kretao od Francuske, preko Južne Italije, da bi svoj vrhunac doživio u Ugarskoj. Radi se o članovima porodice Druget koji su na tom putu pratili članove anžuvinske dinastije, a djelomično bili i zaslužni za njihov uspon na ugarsko vladarsko prijestolje početkom 14. stoljeća.

Knjiga predstavlja prerađen i dopunjen tekst doktorske disertacije koju je Hardi u maju 2009. godine odbranio na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, pred komisijom u sastavu prof. dr. Đuro Tošić, prof. dr. Petar Rokai, prof. dr. Nenad Lemajić i prof. dr. Janko Ramač. Autor je osjećao profesionalnu i ljudsku dužnost na početku svoga djela zahvaliti se članovima komisije, ali i naglasiti zasluge svoga mentora, profesora Petra Rokaia, koji ga je na tu temu uputio, te mu prilikom izrade disertacije pružao svesrdnu pomoć.

Ono što na prvi pogled zaokuplja pažnju čitatelja jeste impozantan broj arhiva i biblioteke koje je autor morao posjetiti tokom istraživanja i pisanja svoje knjige. Krećući se stopama Drugeta, prateći tragove glavnih aktera svoga djela, Hardi je bio dužan zaputiti se u neka od najvažnijih središta srednjovjekovne Istočno-Centralne Evrope: u Budimpeštu, Bratislavu, Beč, Graz, Prešov, Košice, Linc i Segedin. Tom prilikom je skupljao objavljenu i neobjavljenu diplomatsku građu nastalu na različitim jezicima, te je konsultirao bogatu sekundarnu literaturu kako bi obradio prisustvo Drugeta u Francuskoj, na Apeninskom poluotoku i sjeveroistočnoj Ugarskoj.

Nakon detaljnog i širokog uvoda, u kojem su predstavljeni cilj istraživanja, pristup temi, te korišteni izvori i literatura, slijedi obrada porodične historije izvedena kroz 12 obimom nejednakih poglavlja u kojima se hronološkim slijedom tretiraju raznolika pitanja i problemi vezani za Drugete. Tu autor prati uspon porodice od 1267. godine, kada su prvi put spomenuti u službi Karla I Anžuvinskog u Napuljskoj kraljevini, pa sve do sredine 14. stoljeća, kada zbog izumiranja direktne muške loze gube stečeni ugled te konačno silaze sa političke scene. U tom periodu je moć porodice postepeno rasla i to kao rezultat zasluga njenih istaknutih članova i njihovih veza s vladajućom kućom. Autor je mnogo pažnje, što je razumljivo, posvetio ispitivanju porijekla porodice Druget koja je, prema njegovom istraživanju, najvjerojatnije bila francuskog ili provansalskog porijekla, a srž djela odnosi se na njihove veze s Anžuvincima s kojima su po svojoj prilici i došli u južnu Italiju.

Knjiga Đure Hardija bi se mogla nazvati i sveobuhvatnom rekonstrukcijom prošlosti Drugeta, u kojoj nije zanemarena ni šira historijska kontekstualizacija s ciljem boljeg razumijevanja pozicije, položaja i uloge ovog roda u društveno-političkom životu Ugarske. U njoj su ispitani utjecaj i bogatstvo porodice, a poseban naglasak je stavljen na ličnosti Filipa Drugeta, najznačajnijeg predstavnika roda, koji je imao zemljišne posjede, brojne dvorce, gradove i županije, u rudama obilnoj oblasti Spiša, što mu je priskrbilo ugled jednog najbogatijih ljudi u zemlji tog vremena. On se isprva uzdigao na rang kraljevskog viteza, da bi potom bio nagrađen visokim zvanjem dvorskog kneza, tačnije palatina, koji je po političkom utjecaju dolazio odmah iza kralja, te je ponekada istovremeno u svojim rukama držao i

sudsku i vojnu vlast. Iako su bili predvodnici aristokracije u anžuvinskoj Ugarskoj, drugi rodovi nisu tako blagonaklono posmatrali njihov brzi rast na društvenoj ljestvici. Relativno mala hronološka razlika između smrti kralja Karla Roberta i Viljema Drugeta 1342. godine označila je kraj uspona porodice čiji su posjedi bez zakonitih muških nasljednika veoma brzo pripali ugarskoj kruni, a potom i podijeljeni drugim pojedincima koji su se nadmetali da zamijene Drugete i sebi osiguraju ugled koji su oni ranije uživali na vladarskom dvoru.

Knjiga je opskrbljena neophodnim naučnim aparatom – iscrpnim napomenama, spiskom izvora i literature, opsežnim sažetkom na engleskom jeziku, detaljnim imenskim registrom, te pratećim prilogima koji olakšavaju praćenje i razumijevanje izlagane problematike. Posebno su vrijedni i korisni fotografski snimci pečata i dokumenata proizašlih iz palatinske kancelarije Drugeta, kao i karta srednjovjekovne Ugarske na kojoj su prikazani posjedi, gradovi i županije pod vlašću porodice Druget u četvrtoj deceniji 14. stoljeća. Iz priloga je, međutim, izostavljeno rodoslovno stablo porodice, te je smješteno na neočekivanom mjestu, nakon spiska izvora i literature a prije imenskog registra. Svakako bi bilo korisnije da je ono uvršteno uz ostale priloge. Djelo je pisano zanimljivim i neposrednim stilom koji čitatelja uvodi u autorov istraživački postupak i približava ga njegovom doživljaju teme. Na taj način na vidjelo izlazi očigledna autorova strast i neskrivena ljubav prema preuzetom zadatku. Stoga knjiga Đure Hardija o Drugetima može poslužiti kao dobar ogledni primjer za metodološki pristup pisanju historije jednog velikaškog roda, posebno ukoliko se uzme u obzir primjetni rast interesa za proučavanje srednjovjekovnih vladarskih porodica.

steoskih porodica i pisanje širih sintetskih prikaza njihovog historijata.

EMIR O. FILIPOVIĆ

Синиша Мишић (ur.), *Власт и моћ. Властела моравске Србије од 1365 до 1402. године*, Народна библиотека Крушевац – Центар за историјску географију и историјску демографију – Филозофски факултет Универзитета у Београду, Крушевац, 2014, 397 стр.

Nakon smrti cara Dušana 1355. godine stanje u srpskoj državi pogodovalo je rastu vlastele, koja je stekla izuzetnu moć. Godine vladavine njegovog sina Uroša, pa sve do Kosovskog boja 1389. godine, predstavljaju period uzdizanja velikaša na hijerarhijskoj ljestvici. U prvim godinama su to bili Mrnjavčevići i Balšići, a nakon Maričke bitke do punog izražaja dolazi ličnost kneza Lazara Hrebeljanovića, jedne izuzetno popularne historijske ličnosti, ne samo u Srbiji gdje postoji jako narodno predanje o knezu Lazaru, nego i na prostoru čitave jugoistočne Evrope. Period dominacije feudalnih porodica na prostoru moravske Srbije je pitanje koje je historičarima zanimljivo već duže od jednog stoljeća iz različitih razloga. Ogromni naponi su učinjeni da se na što bolji način u historiografiji prikaže vrijeme najveće moći srpskih feudalaca. Neki historičari su to radili sa više, a neki sa manje uspjeha, ali i dalje je veliki broj neriješenih pitanja koja stoje pred srpskom historiografijom, a vezana su za period od dolaska cara Uroša na prijesto, pa sve do bitke kod Angore 1402. godine. U Kruševcu, nekadašnjoj prijestolnici kneza Lazara, 2014. godine izdana je najno-

vija studija koja se bavi uzdizanjem srpske vlastele pod naslovom *“Vlast i moć, vlastela moravske Srbije od 1365. do 1402. godine”*. Zbornik je rezultat međunarodnog naučnog skupa koji se između 20. i 22. septembra. 2013. godine održavao u Kruševcu, Velikom Šiljegovcu i Varvarinu. Štampan je u 300 primjeraka, a izdavači su “Narodna biblioteka Kruševac”, “Centar za istorijsku geografiju i istorijsku demografiju” i “Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu”. Tematski zbornik radova obuhvata 22 naučna članka, preko kojih je urednički odbor, na čijem čelu se nalazio Siniša Mišić, pokušao da čitateljima na što bolji način prikaže jedan od najbitnijih perioda srpske i historije Balkanskog poluostrva. Uredivački odbor činili su i srpski historičari Vladimir Aleksić, Marko Šuica i Nebojša Tokić, bugarski historičari sa Univerziteta “St. Kliment Ohridski” u Sofiji Hristo Matanov i Aleksandar Nikolov te profesor sa skopskog Sveučilišta “St. Ćiril i Metodije” Boban Petrovski. Činjenica da djelo obuhvata i radove historičara iz Bugarske i Makedonije istome daje širu dimenziju.

Veći broj autora, čiji su se članci našli u ovom zborniku radova, u središte pažnje stavlja Lazara Hrebeljanovića. Upravo sa radom *“Od zemaljskog kneza do kneza Srba – uzdizanje do vladarske moći”* autora Siniše Mišića započinje ovo djelo. Mišić u svom radu piše o uzdizanju kneza Lazara od vlastelina i dvorskog službenika, pa sve do pozicije zemaljskog kneza. Autor pravi kratak osvrt na početak političke karijere Lazara Hrebeljanovića i ističe važnost njegove baštine i rodbinskih veza. Period između 1365. i 1371. godine okarakterizirao je najtamnijim u političkoj karijeri kneza Lazara, a zatim nastavlja pisati o njegovim političkim uspjesima nakon maričke bitke 1371. godine. Nije propuštena prilika ni da se istakne